

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
pirha.fi

Lausunto
24.2.2026

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan lausunto Lanupe2035 -ohjelmasta

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta kiittää mahdollisuudesta lausua Lanupe - 2035 ohjelmaan. Valiokunta toteaa, että syntyvyyden merkittävä lasku uhkaa jatkua tuoreiden ennusteiden mukaan vuoteen 2035 mennessä jopa viidenneksellä. (Itla/tutkija Aapo Hiilamo). Valiokunta toteaa, että kysymyksessä on koko yhteiskuntaamme koskettava merkittävä haaste. Hyvinvointialueen palvelujärjestelmän toimissa tulee tehdä kaikki voitava, vaikka yksin palveluilla ei tätä ongelmaa pystytä poistamaan. Viimeistään nämä tutkimustiedot korostavat valiokunnan mielestä sitä, että palvelujärjestelmän tulee vastata lasten ja nuorten sekä perheiden tarpeisiin. Valiokunta perää vahvaa kyvykkyyttä poistaa lasten, nuorten ja perheiden nk. häiriökysyntää, mikä aiheutuu siitä, että henkilöiden tarpeisiin ei vastata tai tarjotaan väärä palveluita.

Valiokunta toteaa, että Lanupe 2035 -ohjelmassa on kannatettavaa sen vahva strateginen painotus ennaltaehkäiseviin palveluihin. On hyvä, että resursseja pyritään siirtämään korjaavista toimista varhaiseen tukeen. Samaan aikaan on huomioitava se, että raskaammista palveluista on myös huolehdittava laadukkaasti mikä voi tarkoittaa sitä, että säästöjä ei synny kovin lyhyellä aikavälillä. LANUPE-palveluissa on välttämätöntä toimia pitkällä aikajänteellä, kun palveluiden vaikutukset näkyvät joskus vasta sukupolvienkin päästä.

On todettu, että lapsuuden positiiviset kokemukset (PCE) toimivat tehokkaasti lapsuusajan negatiivisten kokemusten (ACE) vastalääkkeenä. Ohjelman toimeenpanossa on mietittävä miten näitä positiivisia kokemuksia lasten ja nuorten arjessa voidaan lisätä. Erityisen tärkeää tämä on niiden lasten kohdalla, joiden elämän alkuun on osunut paljon negatiivisia kokemuksia.

Valiokunta toteaa, että poikia sijoitetaan enemmän kuin tyttöjä, voiko tätä tietoa hyödyntää paremmin ennaltaehkäisevässä työssä? Osaamisen vahvistamista tarvitaan myös aggressiivisten lasten hoidossa. Valiokunta toteaa myös, että sijoitetuista lapsista 60 %:lla on diagnosoitu neurokirjon haasteita, jotka saattavat aiheuttaa myös aggressiivista käytöstä. Osaamisen vahvistamista tarvitaan siis myös neurokirjon haasteiden tunnistamisessa, diagnosoinnissa ja varhaisessa tuessa.

Valiokunta toteaa, että ohjelmassa on kolme keskeistä tavoiteindikaattoria: 1, kuinka lastensuojeluilmoitusten määrä kehittyy, 2, lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ja niiden

kehitys sekä 3, lastensuojelun sijaishuollon sijoitetut lasten ja nuorten määrä. Valiokunta kiinnittää valmistelijoiden huomiota kunkin tavoiteindikaattorin toteuttamisen keinoihin ja niiden seurantaan. Näitä olisi tärkeätä täsmentää.

Valiokunta haluaa kiinnittää valmistelijoiden huomiota ohjelman visuaaliseen ilmeeseen. Esimerkiksi ensimmäisessä kuvassa esiintyy vain vaaleahiuksisia lapsia. Valiokunnan mielestä on tärkeätä, että myös vammaisia lapsia otetaan mukaan kuviin. Valiokunta toteaa, että maahanmuuttajat pelkäävät huostaanottoa. Ohjelmassa tarvitaan myönteistä viestintää monipuolisesti. Hyvinvointialueen henkilöstöllä on monipuolista osaamista ja kulttuurien tuntemusta. Lapsiperheiden köyhyys ja sen lisääntyminen tulee nostaa esille, samoin lasten ja nuorten aito kuuleminen ja huomioiminen.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden jatkuvuudesta on huolehdittava keskeisenä prioriteettina ja esimerkiksi avopalveluiden ostopalvelu voidaan lopettaa vasta kun korvaava palvelu on saatu tilalle. Valiokunta korostaa pysyvien ihmissuhteiden merkitystä lapsille, nuorille ja perheille. Hyvä johtaminen ja esihenkilötyö ovat välttämätön edellytys henkilöstön pysyvyydelle näissä palveluissa.

Lasten ja nuorten on päästävä viipymättä mielenterveys- ja päihdepalveluihin, jotta tilanteet eivät pääse kriisiytymään liiaksi. On huomioitava myös se, että aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuus vaikuttaa koko perheen tilanteeseen ja näin myös esimerkiksi lasten tuen tarpeeseen.

Vamman tai neuropsykiatristen häiriöiden vuoksi erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret

Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueen on varmistettava toimiva ja riittävä ensitieto perheille, joihin syntyy vammaisen lapsi. Ensitiedon jälkeiseen aikaan ja toimintamalliin valiokunta kaipaava konkreettista toimintaa yhtenäisen toimintamallin kautta koko hyvinvointialueella. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota neopsykiatristen lasten, -nuorten ja perheiden tilanteeseen sekä sujuvampiin palvelupolkuihin. Perheiden itse on koettava palvelut hyödyllisiksi, mikä ei useinkaan ole tällä hetkellä ollut todellisuutta. Perheet kertovat olevansa tosi kuormittuneita ja ovat yksin. Tilanteen haasteellisuutta korostaa vammaisten lasten perheiden avioerojen suuri määrä verrattuna muutoin eroamistilastoihin. Niissä tilanteissa esimerkiksi yksinhuoltajan voimavarat ja näköalat kaventuvat.

Valiokunta toteaa, että 16-vuotiaana tai myöhemmin saatu neuropsykiatrisiin häiriöihin liittyvä diagnoosi on osoitus palvelujärjestelmän epäonnistumisesta. Usein tätä on edeltänyt pitkäaikainen yksilöä ja perhettä rasittaneet avun ja tuen pyyntöjen yritykset. Neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveydenhoitajia ja lääkäreitä tulee kouluttaa tunnistamaan neurokirjon erityispiirteitä ja reagoimaan niihin. Näin päästäisiin tarjoamaan tukea ja kuntoutusta varhaisemmassa vaiheessa, eivätkä tilanteet pääsisi niin usein kriisiytymään. Erityisesti tyttöjen neuropsykiatristen häiriöiden haasteet jäävät helposti huomioimatta. On vahvistettava neuvoloiden tietoutta neuropsykiatrisista häiriöistä, oikea-aikainen tuki ei kohtaa perheitä.

Vammaisten vanhempien palveluiden esteettömyys tulee varmistaa neuvoloissa. Neuvoloissa tulee olla myös riittävä osaaminen apuvälinearvioinnissa. Valiokunta kiinnittää ohjelman laatijoiden huomiota esteettömiin hoitopöytiin ja toivoo lisättäväksi tietoa niiden saatavuudesta esimerkiksi neuvoloiden saavutettavuustietoihin.

Hyvinvointialueen yksiköiden ja kuntien koulujen ja viranomaisten välisestä yhteistyöstä

Valiokunta toteaa, että kunnilla ja järjestöillä on tärkeä rooli lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palveluiden järjestämisessä. Kuntien ja hyvinvointialueen on tärkeää tehdä hyvää yhteistyötä. Aiemmin kouluterveydenhoitajat ovat tehneet monipuolisesti hyvää työtä, nyt he tekevät vain terveystarkastuksia. Valiokunta toteaa myös, että digivälineet ovat apu- ja työväline koulussa, kun niitä käytetään johdetusti opetuksessa.

Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueen lasten ja nuorten sairaalapalvelujen sekä koulujen välisessä yhteistyössä ja tietojen vaihdossa on paljon kehitettävää. Sairaalapalveluissa on kehitetty esimerkiksi ikääntyneiden henkilöiden kotiuttamista sekä siinä huomioon otettavia asioita. Vanhempien tulisi saada aina hyvissä ajoin tieto lapsen tai nuoren kotiutumisesta sairaalapalveluista. Samoin koulujen. Kotiutumisesta ennen tulisi varmistaa tuen saanti myös kotiin esimerkiksi perhetyöltä niin, että ensimmäiset käynnit olisi valmiiksi sovittuna. Myös sairaalakoulujen konsultaatiot kouluihin ovat tarpeellisia, ne ovat tärkeitä jo aikaisessa vaiheessa.

Monituottajuudesta, ostopalvelukumppanien auditoinnista sekä talouden säästömahdollisuuksista

Valiokunta toteaa, että kuntien perintönä hyvinvointialueelle siirtyi vinoutunut ja keskittynyt palvelutuottajarakenne. Hyvinvointialueen aloittaessa noin 90 % lastensuojelun sijaishuollon palveluista oli ostopalvelutoimintaa ja varsin keskittynyttä muutamille suurille toimijoille.

Valiokunta haluaa kiinnittää hyvinvointialueen huomiota palvelutuottajien toiminnan auditointiin ja ohjaukseen. Arkipäivän kokemuksissa on havaittu laadukkaan toiminnan ohella toimijoita, joilla henkilökunta vaihtuu jatkuvasti eikä se edesauta luottamuksen rakentamista.

KauppalehtiOption soteyritysten analyysissä 17.9.2024 todettiin, että sotepalveluissa voivat jotkut yritykset tehdä suuria, jopa yli 20 prosentin, voittoja. Lastensuojelun sijaishuolto mainittiin esimerkkinä. Isoilla konserneilla on mahdollisuus normaalin tuloslaskelman ylijäämän ohella siirtää konsernin sisäisten lainojen korkojen sekä sisäisten rojaltit ja maksut omistajille tulosta vähentävinä erinä. Pienillä yrityksillä ja järjestötaustaisilla toimijoilla ei ole tähän mahdollisuutta.

Lastensuojelun sijaishuollon kustannukset ovat erittäin suuri erä lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan kustannuksissa. Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueen tulee vaikuttaa monituottajuusohjelmassa näiden palveluntuottajien ylimääräisiin voittoihin. Ne vääristävät palvelulinjan sisäistä kustannusjakoa eikä se ei ole tarkoituksenmukaista myöskään veronmaksajien näkökulmasta.

Valiokunta esittää, että hyvinvointialue käyttää aktiivisesti myös muita järjestämisen tapoja kuin hankintaa sekä pyrkii rakentamaan kumppanuuksia mm. järjestöjen kanssa.

Valiokunta kannattaa myös hyvinvointialueen oman toiminnan vahvistamista lastensuojelun palveluissa, jotta ei olla näin riippuvaisia vinoutuneesta palveluntuottajarakenteesta.

Valiokunnan yksittäisiä huomioita ohjelmaan:

Terveystieteiden tutkimuskeskus kykenee nykyisin rajaamaan tehtäväkenttäänsä tiukasti, mikä johtaa siihen, että sosiaalihuolto joutuu selvittämään asioita, jotka tosiasiallisesti kuuluisivat terveydenhuollon vastuulle. Sosiaalihuollosta ei saa tulla järjestelmän "yleisvastuullista selvittäjää."

Saman asiakkaan asioissa toimii joskus liian monta eri palvelua. Ohjelmassa on asetettava tavoitteeksi päällekkäisen työn karsiminen, jotta asiantuntijoiden aika kohdistuu aitoon auttamiseen. Samaan aikaan on huolehdittava siitä, että liiallisen työkuorman alla olevien työntekijöiden työkuormaa pyritään vähentämään.

Henkilöstön työtilojen on oltava tarkoituksenmukaiset ja työhön soveltuvat. Yhteiskäyttötilat eivät sovellu hyvin moniinkaan sosiaalipalveluihin ja ne lisäävät työntekijöiden kuormitusta. Tiimit on hyvä saada saman katon alle yhteistyön sujuvoittamiseksi. Moniammatilliset tiimit tarvitsevat yhteiset tilat tiedonkulun turvaamiseksi.

Laajat työskentelyalueet vaativat riittävän määrän tiimien käyttöön tarkoitettuja leasing-autoja, jotta työaika ei kulu logistiseen kikkailuun.

Palvelutarpeen arviointi (PTA) toimii tällä hetkellä melko hyvin, se tulisi integroida vielä tiiviimmin matalan kynnyksen tukeen ja vanhemmuuden ohjaukseen.

Tietojärjestelmien tulisi olla toimivia ja työtä tukevia. Tällä hetkellä ne eivät sitä ole ja työajan käyttö ei tältä osin ole tehokasta.

Lasten ja nuorten on päästävä viipymättä mielenterveys- ja päihdepalveluihin, jotta tilanteet eivät pääse kriisiytymään liiaksi. On huomioitava myös se, että aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuus vaikuttaa koko perheen tilanteeseen ja näin myös esimerkiksi lasten tuen tarpeeseen.

Valiokunta toteaa, että itsemurhaa yrittäneiden lasten ja nuorten auttaminen on osin puutteellista ja tarvitsee tehokkaita toimia.

Valiokunta myös kysyy haittaako vahva tietosuojatietosuoja lasten ja nuorten kanssa tehtävää auttamistyötä? Onko niin, että tietosuojatietosuoja suojaa lapsia ja nuoria mahdolliselta avulta?

Isovanhemmilla voi olla suuri merkitys lapsiperheiden tukemisessa, sitä mahdollisuutta kannattaa edistää ja tukea.

Lopuksi

Toimeentulolain uudistus tuli voimaan 1.2.2026. Sen myötä myös lastensuojelun jälkihuollossa olevien nuorien tilanne vaikeutuu. He joutuvat ottamaan opintolainaa jo toiseen asteen opintoihin. Valiokunta kysyy, kuinka hyvinvointialue näkee tämän tilanteen? Julkisessa keskustelussa hyvinvointialueelle on asetettu päättäjien ja viranomaisten taholta iso velvollisuus asian hoitamisessa. Mutta onko siihen varattu rahoitusta ja resursseja?

Ehdotus tavoitteen muotoiluun

Alkuperäinen tavoite: *"Varmistamme, että palvelulinjalla työskentelee osaava, ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö."*

Miten kirjoittaa tavoite työntekijää motivoivaksi ja tukevaksi? Vertaa esimerkiksi muotoiluun: *Varmistamme, että palvelulinjalla työskentelevä ammattitaitoinen ja osaava henkilökunta voi tehdä työnsä hyvin. Näin sitoutamme heidät työhönsä.*

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta 24.2.2026